

דתישכונ

פרשת ויקהל-פקודי, תשע"ח, מספר 1261

סדר הזמנים בבניית המשכן וחנוכתו

יהודה זולדן

"מִשְׁכְּנִי אֶחָרֶיךָ נְרוּצָה הַבֵּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרְיוֹ"
(שיה"ש א: ג) כך:

נראה לפי כשעשו את העגל נסתלקו העננים ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן. ומשה ירד ביום הכיפורים, ובמחרת יום הכיפורים "וַיִּקְהַל מֹשֶׁה וְצִוְיָהוּ עַל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, וְזֶה הָיָה בִּי"א לַתְּשֵׁרֵי. וְכָתִיב "וְהֵם הַבֵּיאֲוֹ... בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר" - עוד שני ימים, הרי י"ג בתשרי, וב"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממשה את הזהב במנין ומשקל. ובט"ו בתשרי התחילו לעשות, ואז חזרו ענני כבוד, ולכך אנו עושים סוכות בט"ו בתשרי.

ט"ו בתשרי, היום שבו החלו את בניית המשכן, חל חצי שנה בדיוק לאחר היציאה ממצרים. על יום מיוחד זה נרמז בפסוק: "הַבֵּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרְיוֹ". בשלב זה עדיין אין ציווי על חג הסוכות - סוכה וארבעת המינים, אם כי נזכר כבר חג האסיף (שמ' כג: טז; לד: כג-כד).

כ"ה בכסלו - יום סיום של בניית המשכן:
ע"פ מדרש, הבניין של המשכן נמשך שבעים יום, מט"ו בתשרי עד כ"ה בכסלו:

אמר ר' חנינא: בכ"ה בכסלו נגמר מלאכת המשכן. ועשה מקופל עד אחד בניסן, כמו שכתוב "בְּיוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תָּקִים אֶת מִשְׁכַּן" (שמ' מ: ב). והיו ישראל ממלמלין על משה לומר למה לא הוקם מיד, שמא דופי אירע בו? והקב"ה חשב לערב שמחת המשכן בחדש שנוולד בו יצחק דכתיב "לוֹשֵׁי וְעֹשֵׂי עֲגוֹת", ואמרו לו "שׁוֹב אָשׁוּב אֶלֶיךָ". ומעתה הפסיד כסלו שנגמרה בו המלאכה? אמר הקדוש ברוך הוא: עלי לשלם. מה שלם לו הקדוש ברוך הוא? חנוכת חשמונאי (ילקוט שמעוני מ"א רמז קפד).

א' בניסן - יום הקמת המשכן וחנוכתו: כאמור לעיל הקב"ה ציווה את משה להקים את המשכן בא' בניסן, וכך היה: "וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּשִׁנְהַת הַשְּׁנִית בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַהוּא הַמִּשְׁכָּן" (שמ' מ: ז). כמעט שנה לאחר שיצאו ממצרים, עמד המשכן בלב מחנה ישראל.

א. לוח זמנים - מיום הכיפורים עד ערב פסח:
סדר הזמנים בבניית המשכן, בשנה הראשונה לצאת ישראל ממצרים, כך היה:

י' בתשרי - משה רבנו ירד מהר סיני:
משה רבנו שהה בהר סיני (בפעם השלישית) במשך ארבעים יום, וירד ובידיו הלוחות השניות. ע"פ מדרש, ביום הכיפורים נצטווה משה על המשכן:

"וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם" (שמ' כה: ט). אימתי נאמר למשה הפרשה הזו של משכן? ביום הכפורים עצמו. אף על פי שפרשת המשכן קודמת למעשה העגל? אמר ר' יהודה בר' שלום אין מוקדם ומאוחר בתורה (מדרש תנחומא [ורשא] פרשת תרומה, סימן ח).

י"א בתשרי - הציווי על בניית המשכן:
"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה" (שמ' לה: א) - "למחרת יום הכיפורים כשירד מן ההר" (רש"י). ביום זה הוא לימד את העם על הצו להקים את המשכן (שמ' לה: ד). מדוע מיד למחרת רדתו ציווה משה על מעשה המשכן?

יש לומר כיון דעיקר ההקלה היה בשביל נדבת מלאכת המשכן, ושתבא נדבת זהב למשכן לכפר על זהב העגל, אם כן מסתמא היה זה מיד ברדתו מן ההר כדי שיהא להם כפרה מיד על מעשה העגל שיסור חרון אף מישראל" (שפתי חכמים, שמ' לה: א).

י"ב-י"ג תשרי - ימים שבהם הביאו את הנדבות למשכן: "וְהֵם הַבֵּיאֲוֹ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר" (שמ' לו: ג). "אמר ר' יוחנן: לשני בקרים הביאו כל מלאכת המשכן ויותירו, שנאמר 'וְהַמְלֹאכָה הֵיטָה דִּים'" (שם: ז).

י"ד בתשרי - משה רבנו ובצלאל סדרו את התרומות ומיינו אותן. ט"ו בתשרי - התחילו לבנות את המשכן. הגר"א הסביר את הפסוק

* הרב ד"ר יהודה זולדן הוא מפקח מרכז להוראת תלמוד ותושבע"פ בחינוך הדתי, ומרצה במדרשה לנשים באוניברסיטת בר-אילן.

¹ באותו היום גם לימד משה את העם את משפטי ה'. "וַיְהִי מִמָּחֳרָת" (שמ' יח: ג) - "מוצאי יום הכיפורים היה, כך שינו בספרי. ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר" (רש"י שם).

ליציאת מצרים, אך לעתיד, בימי הבית השני, נתגלתה והתבררה משמעותו: יום חנוכת המזבח שנטמא ע"י היוונים, וחנוכתו נמשכה שמונה ימים, באותם הימים שבהם לכאורה אמורים היו להיות שמונת ימי המילואים וחנוכת הנשיאים כשיצאו ממצרים. בימי חנוכה קוראים בתורה בקורבנות הנשיאים: "בחנוכה בנשיאים" (משנה מגילה ג, ו):

פירש הר"ר שמעיה ז"ל משום דמכ"ה בכסליו היה ראוי המשכן להקים, אלא על פי הדבור היה מקופל עד א' בניסן ולא חנכוהו הנשיאים כדאיתא במדרש, ולפי שהיה ראוי להקימו מכסליו ולחנכו לכך קורין פרשת נשיאים בחנוכה שהוא בכ"ה בכסלו (תוספות הרא"ש, מגילה לא ע"א).

חודש ניסן: כאמור, הנשיאים הקריבו את קורבנותיהם לחנוכת המשכן מא' עד י"ב בניסן. עובדה זו היא הסיבה למנהג שלא להתענות בחודש ניסן (מסכת סופרים פרק כא הלכה א), ויש הנוהגים בימים אלו לקרוא בכל יום את הפסוקים של קורבנות הנשיא של אותו היום.⁴ כאמור, הצו על בניית המשכן, בנייתו בפועל וחנוכתו היו מיום הכיפורים עד כמה ימים לפני פסח, ולעתיד לבוא חנוכת בית המקדש השלישי תהיה בסדר הפוך של החודשים: מא' בניסן עד חג הסוכות (יחז' מה:יח-כה).

עורך: פרופ' יוסף עופר

עורכת לשון: רחל הכהן שיף

הדף השבועי יוצא לאור
על ידי הפקולטה למדעי היהדות ולשכת רב
הקמפוס

בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
יש לשמור על קדושת העלון

כ"ג באדר עד א' בניסן, או א' בניסן עד ח' בניסן – ימי המילואים: אהרון ובניו נצטוו להתכונן לקראת העבודה במשכן: "ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מלאיכם כי שבעת ימים ימלא את ידכם... ופתח אהל מועד תשבּו יומם ולילה שבעת ימים" (ויק' ח:לג-לה). ביום השמיני למילואים הם נכנסו למשכן, ואז חטאו נדב ואביהוא (ויק' ט-י). תנאים וכן ראשונים חלקו בשאלה באלו תאריכים היו שבעת ימי המילואים ויום הכניסה למשכן - היום השמיני: מכ"ג באדר עד א' בניסן או מא' בניסן עד ח' בו.²

א' עד י"ב בניסן – חנוכת הנשיאים: בעת חנוכת המשכן הביאו הנשיאים גם הם קורבנות (במ' ז:א-פט), וא' בניסן היה היום הראשון לקורבנות הנשיאים (ספרא שמיני - מכילתא דמילואים א; שבת פז ע"ב). משך הבנייה של המשכן במדבר, מאז הציווי על בנייתו עד סיום חנוכתו היה כחצי שנה(!); מיום הכיפורים עד כמה ימים לפני חג הפסח.

א. יום הכיפורים, סוכות, חנוכה, חודש ניסן
לנקודות הזמן הללו יש משמעות ואף ביטויים הלכתיים.

יום הכיפורים: ביום זה הצטווה משה רבנו על מלאכת המשכן, והוא כפרה על חטא העגל: ירד ב' בתשרי והוא היה יום הכיפורים, ובישרם שנתרצה לפני המקום, שנאמר: "וְסַלַחְתָּ לְעֹונֵנוּ וְלַחַטָּאתֵנוּ וְנַחֲלַתָּנוּ" (שמ' לד:ט), לפיכך נתקיים יום חוק וזכרון לדורות, שנאמר (ויק' טז:לד): "וְהִיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עֹלָם" (סדר עולם רבה [ליינר] פרק ו).

סוכות: המשכן היא הסוכה הגדולה, וביום זה מקיימים את מצוות סוכה, שכמה מהלכותיה נלמדים מהלכות המשכן והמקדש.³

וחג הסוכות הוא מעין המשכן שניתן לבני ישראל אחר החטא כשניתקנו בתשובה. כתיב "ויקהל משה" פירש רש"י למחרת יום הכיפורים, כשירד מן ההר שנתרצה הקב"ה לבני ישראל בשמחה. ואז החל נדבת המשכן בימים שבין יום הכיפורים לסוכות (הרב יהודה לייב מגור, שפת אמת, סוכות תרמ"ד).

חנוכה: יום סיום הבנייה של המשכן היה בכ"ה בכסלו. יום חסר משמעות בשנה הראשונה

² ספרא, פרשת צו, מכילתא דמילואים אות לו; ספרי במדבר, פרשת נשא, אות מד; רמב"ן ואבן עזרא על שמ' מ:ז.

³ תלמוד ירושלמי סוכה א, ו; ב, ז. תלמוד בבלי סוכה ד ע"ב; ז ע"ב; ט ע"א; יא ע"ב, ועוד.

⁴ מקורות רבים בעניין זה: הרב עובדיה יוסף, חזון עובדיה - פסח, חלק ב עמ' ג.